

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i lov om distriktsjordemødre.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 110) findes i tidenden sp. 2584).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 138 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af den af De Forenede Nationers 20. generalforsamling vedtagne ændring af artikel 109, stk. 1, i De Forenede Nationers pagt af 26. juni 1945.

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. X) findes i tillæg A. sp. 2441, fremsættelsen i tidenden sp. 2024).

Sagen sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Ønskes der udvalgsbehandling? (Ophold). Da dette ikke er tilfældet, går forslaget direkte til anden behandling.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om ændring af forretningsordenen for folketinget [af From m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning nr. XII) findes i tillæg A. sp. 2561, fremsættelsen i tidenden sp. 2067).

Sagen sattes til forhandling.

Poul Hartling: I folketingets forretningsorden er der ingen bestemmelser om, hvor hurtigt et fremsat lovforslag skal bringes til første behandling i tinget. En forespørgsel skal i henhold til forretningsordens § 21 forhandles senest på 10. mødedag efter, at tinget har samtykket i dens fremme. Et spørgsmål skal også besvares hurtigt, mundtligt i førstkommende spørgetid efter to søgnedage, og i tilfælde af skriftligt svar skal dette foreligge i løbet af 6 søgnedage. Et fremsat lovforslag kan derimod syltes, så længe det skal være.

Venstre mener, at det må være rigtigt, at folketinget i sin forretningsorden fastlægger en regel for, hvor længe det kan vare, før et forslag behandles. Vi erkender, at der kan være situationer, hvor en længere frist end den, vi har foreslået, kan være nødvendig. I så fald kan udvalget for forretningsordenen bestemme dette. Men i normale tilfælde skal et forslag efter vor indstilling behandles senest 10 mødedage efter fremsættelsen. Det betyder i praksis, at der kan gå et par uger, måske henimod 3 uger, men ikke mere. En sådan frist vil på den anden side også gøre det muligt at lægge arbejdet praktisk og fornuftigt til rette. Jeg skulle tro, at alle tingets partier vil finde det rimeligt at foretage den foreslåede tilføjelse til tingets forretningsorden.

Vort forslag er af principiel art, men når det fremsættes nu, er det naturligt nok blevet aktualiseret af en bestemt anledning. Idet jeg til illustration kort vil sige nogle ord om, hvordan det kan gå med et forslag, som et oppositionsparti fremsætter, vil jeg understrege, at der heri ikke ligger noget angreb på formanden, hverken på embedet som sådant eller på den mand, der i øjeblikket beklæder dette embede. Vi forstår fuldt ud, hvor mange hensyn folketingets formand må tage ved tilrettelæggelsen af arbejdet herinde, og det er venstres opfattelse, at folketingets formand har gjort, hvad der stod i hans magt for at tage ligeligt hensyn til regering og opposition. Vi ønsker ikke at angribe formanden, vi ønsker tværtimod at forsvare ham. Vi ønsker at give vort tings formand større mulighed for at afvise en pression, som han ellers ikke kan væрге sig imod.

[Poul Hartling.]

Den aktuelle anledning er et forslag til folketingsbeslutning om ændringer i den offentlige sygeforsikring, som venstre fremsatte den 24. januar 1967. Hvis den nu foreslåede regel havde været gældende, skulle forslaget have været behandlet senest den 9. februar. Da vort forslag stadig ikke blev sat på folketingets dagsorden, rejste jeg spørgsmålet på et møde i udvalget for forretningsordenen torsdag den 16. februar.

Jeg forstod på formandens svar, at forslaget nu ville komme frem til første behandling, men det kom alligevel ikke med på ugeplanen for næste uge, ugen fra den 20. til den 26. februar. Vi undrede os, men vor undren steg, da forslaget heller ikke var på ugeplanen for den 27. februar-5. marts. Vi fremsatte da 1. marts det forslag, vi her behandler, og nu kom vort forslag om den offentlige sygeforsikring til behandling tirsdag den 7. marts. Jeg har ugeplanen for folketinget for den uge, og dér står det anført som et af punkterne på dagsordenen tirsdag den 7. marts.

Jeg synes, det er værd i denne sammenhæng at bemærke, at netop den dag fremsatte socialministeren et lovforslag, der drejede sig om nogle af de samme problemer som vort forslag, og det blev omgående sat på ugeplanen. Der står om fredagen: første behandling af ændring af lov osv., og det er sat så hurtigt på, at der ikke engang på ugeplanen er kommet nummer på forslaget; det har åbenbart ikke været færdigt eller trykt, dengang det blev placeret på ugeplanen.

Det er altså vilkårene, at et oppositionsparti kan fremsætte et forslag, men det kan ikke behandles, før ministeren har fået sit forslag færdigt. Vore forslag kan ligge i 6 uger; ministeren kan få sit frem til behandling på 3 dage, det vil sige lige så hurtigt, som forretningsordenen overhovedet giver mulighed for det, jfr. § 11. Jeg siger igen, at venstre har fuld forståelse for, at formanden for folketinget må tage hensyn til ministerønsker, men vi vil gerne værne tinget imod vilkårlige og tilfældige ministerpressioner. Der er måske en voksende tendens til at fjerne folketingets indflydelse og folketingets myndighed; der er måske også tendenser netop nu, som vil lægge afgørelserne andre steder end i folketinget.

Gang på gang har vi jo oplevet, at regeringen er kommet og har spurgt, om vi ikke ville se bort fra fristerne, fordi man havde ønske om en særlig hurtig behandling af en sag. Vi har, jeg tror altid, været imødekommende og sagt, at det er ikke den slags ting, vi vil sætte os imod; vi vil gøre vort til, at sagerne kan behandles så hurtigt og praktisk som bare muligt, men omvendt må tinget så også have et værn imod, at regeringen uberettiget skal kunne hindre, at tinget behandler en sag, der er rejst forslag om, at regeringen skal kunne få sagen udsat igennem uger. Jeg mener, at tinget selv kan skaffe sig dette værn, og det er det, vort forslag går ud på.

Bomholt: En række venstreblade har anstrengt sig for at udtale sig i meget vrede vendinger om behandlingen af det af hr. Poul Hartling omtalte private forslag. Angrebene var ensidigt rettet mod tingets formand, og da forslaget til folketingsbeslutning var til behandling her i tinget, blev angrebet i forstærket form fremført af hr. Peter Larsen. Det hævdedes, at formanden, som det blev sagt, har forhindret, at folketinget har fået denne sag udsat — folketingets korrektører har erstattet ordet „forhindret“ med ordene „været årsag til“. Hovedpåstanden var, at arbejdsgangen her i tinget ikke var, jeg citerer:

„efter de regler, der i øvrigt måtte gælde for parlamentarisk arbejde.“

Den sidste påstand måtte jeg opfatte som ærerørig, og i anden omgang afsvækkedes den af hr. Peter Larsen; dog blev mistænkeliggørelsen af mit arbejde opretholdt, hvad jeg beklagede. Så meget mere taknemlig er jeg for hr. Poul Hartlings udtalelse her i dag, gående ud på, at det fremsatte forslag ikke indeholder noget angreb på formanden eller på hans embede.

Fyns Tidende har i sin ledende artikel en interessant lille passage. Det hedder:

„Måske kunne formanden have vundet forståelse hos venstre for socialministerens tilbageholdenhed, hvis man havde henvendt sig til venstre herom.“

Det har, så vidt jeg ved, socialministeren gjort. Nok så ligetil i forholdet til formanden ville det vel være, om venstres repræsentant i præsidiet, dette tings første næstformand, hr. From, havde fremført

[Bomholt.]

sagen i præsidiet i henhold til forretningsordenens § 44. Jeg har imidlertid ingen henvendelse modtaget, end ikke en antydning, således at en behandling her ikke har kunnet finde sted.

Hvorfor ikke udnytte forretningsordenens åbne adgang fremfor at give formanden snævre og stive direktiver? Tinget er efter min opfattelse interesseret i en smidig ordning, da der jo praktisk taget ikke er to situationer, der er ens. En stiv 10 dages bestemmelse kan virke generende i visse perioder med mange anden- og tredjebehandlinger, i perioder, hvor mange lovforslag er fremsat osv.; en ministers sygdom eller bortrejse i statens tjeneste kan virke forsinkende. Man bør vel også tænke på fremtiden. Hvis der skulle komme et antal mindre partier ind i folketinget, vil de ved fremsættelse af private forslag simpelt hen kunne blokere forretningsgangen.

Hertil kommer det mere væsentlige: forslagsstillerne vil, hvor der ikke er tale om den rene taktik — og det er der jo da gudskelov meget sjældent — være interesseret i regeringens svar, og dette svar kan ikke foreligge, før den pågældende fagminister har ladet foretage en nærmere undersøgelse af forslagets indhold. Visse private forslag kan hurtigt fremmes; andre tager mere tid, og som helhed må det vel siges, at de private forslag kræver noget længere tid mellem fremsættelse og første behandling end regeringsforslagene. Det er ikke urimeligt, at en grundig undersøgelse i visse tilfælde tager en måneds tid, det vil sige en tid omfattende 17 mødedage.

Det omtalte forslag blev liggende i 23 mødedage, 6 mødedage ud over en måned. Socialministeren ville have foretrukket, at forslaget var kommet til behandling fredag den 10. marts. Dette kunne jeg ikke acceptere. Jeg satte forslaget til forhandling tirsdag den 7. marts, bl. a. fordi jeg ønskede, at venstres prioritet med hensyn til forslagets fremsættelse blev respekteret.

Til forsvar for socialministeren — jeg har jo selv været socialminister og ved en del om tingene — må det bemærkes, at det drejer sig om et exceptionelt omfattende forslag til beslutning. Det drejer sig ikke blot om et betydeligt antal enkeltheder, men

om principbeslutninger af stor rækkevidde. Set med mine øjne er der i virkeligheden tale om at nedsætte en lille socialkommission ved siden af den store med i alt væsentligt samme arbejdsstof og samme problemer.

Man kan herom mene, hvad man vil, men det afgørende er, at forslaget til folketingsbeslutning er formet som en opfordring til socialministeren, en anmodning om nu at gå i gang med arbejdet. Det er indlysende, at et så omfattende arbejde ikke kan tilendebringes i dette folketingsår, og man må gå ud fra, at det overhovedet først kan påbegyndes, når de politiske forårsstorme er overstået — hvis jeg må have lov til at udtrykke mig på den måde. Lovgivningspresset kan være meget hårdt, selv om vi her i folketinget måske en overgang har relativt lette dagsordener. Der kan ikke med hensyn til arbejdspress sluttet fra ting til ministerium eller omvendt. Det er ikke blot forslagsstillerne, der har krav på saglig orientering; ligeegyldig hvilken regering vi har, vil både regering og socialministerens folketingsgruppe vide besked om hans stillingtagen. Og i dette tilfælde vil det være umuligt at give et svar, før der er talt med visse organisationer.

Forslaget til folketingsbeslutning om ændringer i den offentlige sygeforsikring nævner i stk. 3 arbejdsmarkedets parter. På grund af forhandlingerne på arbejdsmarkedet var det i henhold til socialministerens udtalelser ikke muligt at få kontakt med bl. a. arbejdsgiverne. Også De samvirkende Centralforeninger af Sygekasser i Danmark er omtalt, kommunerne er omtalt, og det må dog være rimeligt, at socialministeren, der i påkommende tilfælde skal påtage sig et stort ansvar, søger oplysning hos de pågældende.

Min grundindstilling er, at klage, som fremhævet af anden viceformand, hr. Thestrup, fra tingets formandsstol, bør fremsættes over for præsidiet. Det ville næppe ske ret tit; i de snart 8 år, jeg har været formand for tinget, har der ikke været rejst nogen kritik af min saglige ledelse. Det er første gang nu, det sker. Jeg tør måske også gøre opmærksom på, hvorledes det var før min tid. Jeg afløste jo, som man erindrer, Hans Rasmussen som formand. Hr. Hans Rasmussen havde den skik at feje de private forslag til side, og det var en nåde, om

[Bomholt.]

noget af dem overhovedet kom til behandling. Jeg har et andet syn på demokrati og demokratisk forpligtelse og har søgt at følge det.

Under normale forhold vil en måneds ventetid være et yderpunkt. På den anden side er 10 dages maksimumsgrænse en for kort tid. Den nuværende præsidieordning er i virkeligheden bedst egnet til at løse de problemer, der kan tænkes at opstå.

Forslaget her må nu gå til behandling i udvalget vedrørende forretningsordenen, og her må det så vise sig, hvor langt en saglig argumentation rækker.

Poul Sørensen: Jeg forstår godt, at man bliver utålmodig, når et forslag ligger så længe, som det forslag, der her er omtalt, har gjort, og jeg mener også, man bør finde udveje for en behandlingsform af fremsatte forslag, som hindrer, at man må afvente en stillingtagen her i tinget, som partiet venstre har måttet gøre i dette tilfælde.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed tage stilling til den fremtidige ændring, som jeg forstår alle er enige om må komme i denne sag. Jeg føler, at det så afgjort er en sag, der bedst forhandles i forretningsordensudvalget; dér vil vi så gøre vore synspunkter gældende og søge at finde frem til en ordning, som tilfredsstiller både regeringsbænken og oppositionspartierne.

Vi har jo en særlig forretningsgang her i folketinget; der er vel få steder, hvor formanden er udstyret med en myndighed som i folketinget. Jeg er enig i den opfattelse, at det er ingen dårlig skik, og vi har jo som regel eller næsten altid, kan jeg sige, kunnet bøje os for formandspladsens afgørelse, hvem der så har siddet der. Men det er da givet, at som tiderne har udviklet sig, kan der være mange ting at rette, og jeg forstår godt ønsket om at rette noget på dette område, og i mit parti er der ønske om at rette på andre områder af arbejdsgangen her i tinget.

Spørgsmålet har jo nøje forbindelse med den anseelse, som vi ønsker at folketinget skal have i befolkningen, og jeg skal derfor afstå fra at gøre flere bemærkninger om denne sag, men vente, til sagen behandles i udvalget for forretningsordenen, hvor præ-

sidiets jo har sæde, og hvor folketingets formand er formand.

Poul Dam: Jeg må beklage, at dette forslag er fremkommet med tilsyneladende begrundelse i en konkret sag. Jeg synes ikke, at det, der er foregået heromkring, er rimeligt; jeg forstår meget vel, at folketingets formand føler sig krænkede ved det. Men der er naturligvis et alment problem i sagen, nemlig spørgsmålet om de privat stillede forslags vilkår i forhold til regeringsforslagene.

Man kan jo en gang imellem synes, at visse private forslag bliver behandlet lidt hårdt. Jeg erindrer, at folketingsåret 1965-66 sluttede med en behandling af et forslag, der var fremsat af de uafhængige, og den foregik under sådanne vilkår, at formanden følte sig foranlediget til at gøre opmærksom på, at ferien ikke var begyndt endnu på det tidspunkt. Det blev en skinbehandling. Man henviste forslaget til et udvalg, som ikke engang nåede at blive valgt. Det kan virke lidt besværligt, og jeg indrømmer, at når man har været med til at fremsætte nogle forslag her i tinget, kan man undertiden blive lidt utålmodig, når man nu er blevet færdig med et forslag og har fået det fremsat og der så går en måned eller sådan noget, inden det kommer til behandling. Og i og for sig er det måske meget sundt, at partiet venstre også har prøvet det engang.

Men er der ved nærmere eftertanke ikke noget principielt rigtigt i, at regeringsforslag har forrang fremfor private forslag? Det er et spørgsmål, om vi her i landet skal sige, at vi har folketingssoveræniteten på lovgivningsområdet, sådan som man har det i en række andre parlamenter. I den amerikanske kongres er det klart; dér er alle forslag private, og dér har regeringen ingen direkte opgave. Men i et parlamentarisk system er det regeringens opgave at lede ikke alene administrationen og forvaltningen, men også at lede lovgivningsarbejdet, og der er en speciel side af denne sag, som må understreges: at regeringen i sin programtale ved folketingsårets begyndelse har forelagt et program med alle de mange lovforslag, som regeringen agter at velsigne landet med. Løfterne er jo som regel så rigelige, at de ikke bliver opfyldt alle sammen. Det er i hvert fald meget sjældent, at der fremkom-

[Poul Dam.]

mer principielt væsentlige lovforslag, som ikke er bebudet ret lang tid i forvejen, og som partierne derfor har haft mulighed for at kunne tage stilling til.

Det er noget andet, når partierne får geniale ideer; de kommer fra himlen, de fleste af dem, forhåbentlig, og forholdsvis pludselig, de er ikke bebudet så forfærdelig lang tid i forvejen. Jeg synes, at det er rimeligt, at de skal kunne behandles grundigt fra regeringens side. Deri ligger der også en hensyntagen; man tager dem alvorligt, man ønsker virkelig at tage stilling til de forslag, der er blevet fremsat.

Og så er der altså også, må jeg have lov at sige, ikke mindst med tanke på den højtærede indenrigsminister, det, at den måned, der går, jo kan give lejlighed til både at blive klogere og trække et lovforslag tilbage, men også medføre, at udviklingen viser, at et lovforslag er blevet overflødigt, fordi regeringen er kommet på gode tanker, og det er jo et udmærket og godt formål. I det tilfælde, som gav anledning til denne debat, drejer det sig jo om et forslag, som regeringen også kunne arbejde med og havde arbejdet med i forvejen, således at man fik disse forslag til behandling nogenlunde samtidig, hvad jeg synes var godt og rimeligt.

Jeg er ganske enig med hr. Bomholt i, at der er en risiko ved de alt for stive regler. Jeg tror, det er en god ordning, vi har i øjeblikket, og jeg synes ikke, vi fra vor side har grund til at føle os pikerede over den. At der så måske en gang imellem kunne være anledning til at bede om en lidt anden forretningsgang, at det en gang imellem kunne være godt at være advaret lidt om, hvad ministeren ville sige til ens forslag, så man ikke skal stå op her fuldstændig uforberedt på det, er noget andet, men der er en række problemer, som jeg tror vi med udbytte ville kunne drøfte i udvalget for forretningsordenen og herunder måske også se på den ordning, som jeg forstår man har i England, hvor en bestemt tid hver uge er sat af til noget, jeg mener kaldes private members' business, altså noget, som direkte er beregnet til, at initiativerne fra tinget kan komme frem. Det er givet, at der er problemer, der skal drøftes her.

Vi er ikke særlig begejstrede for forslaget, men vi vil meget gerne være med til i ud-

valget for forretningsordenen at drøfte problemerne omkring de private forslags placering i vort lovgivningsarbejde.

Hilmar Baunsgaard: Må jeg i anledning af de bemærkninger, som formanden gjorde, benytte lejligheden til at udtrykke min opfattelse: jeg tror, at alle her i tinget uanset partitilhørsforhold nærer den alldybste respekt for formandens bestræbelser for virkelig at lede dette ting på en sådan måde, at tingets uafhængighed og værdighed respekteres. Jeg kunne måske næsten sige, at formanden gør det på en måde, så vi også alle er kommet til at holde af ham for det. Jeg har gerne villet sige dette for at give udtryk for, at jeg ikke føler, at det problem, der her er rejst, med rette kan opfattes eller er tilsigtet som nogen kritik af den nuværende formands ledelse.

Må jeg sige til det ærede medlem hr. Poul Dam, at hans indlæg bestyrkede mig i opfattelsen af, at der alligevel var et problem, vi skulle tage stilling til. Jeg må oprigtigt sige, at det at høre en SF'er stå og sige fra folketingets talerstol, om det ikke var rimeligt, at regeringens forslag fik fortrin, ja, det understreger jo næsten for tydeligt, at man er blevet mere kongetro end kongen selv.

Jeg er enig med formanden i, at en snæver ti dages bestemmelse kan risikere at blive for stiv. Men der er rejst et problem, som jeg tror det vil være til gavn for tinget at få drøftet igennem. Jeg tror, at vi alle er interesseret i, at der ikke kan opstå diskussion om tingets mulighed for i alle forhold selv at fastlægge sin arbejdsform, ligesom vi alle er interesseret i, at der aldrig skal kunne rejses tvivl om, hvorvidt regeringen og regeringspartiet i tingets arbejdsform får fortrin for andre partier.

Diderichsen: Jeg vil gerne give hr. Hilmar Baunsgaard min fulde tilslutning til de smukke ord, han henvendte til hr. Bomholt som folketingets formand. Jeg synes, det var meget rammende sagt, og det skulle også siges ved denne lejlighed.

Min første reaktion, da jeg læste forslaget til folketingets beslutning, var, at jeg undrede mig over, at der aldrig nogen sinde før i folketingets forretningsorden havde været en sådan bestemmelse, da man jo ellers er meget omhyggelig med at ansætte tidsfrister

[Eiderichsen.]

både for det ene og det andet. Det forekommer mig da også derfor ganske rimeligt, at man på en eller anden måde når frem til at fastslå en lidt nøjagtigere fremgangsmåde på dette område. På den anden side forstår jeg godt, at det kan komme til at virke noget usmidigt, og jeg ved ikke, om det måske var en idé til overvejelse i udvalget for forretningsordenen at ændre de 10 mødedage og give en lidt videre ramme. Det er jo klart, at der kan være situationer, hvor det er meget vanskeligt at få det gennemført i praksis; men i hvert fald i princippet vil jeg fuldstændig slutte mig til det foreliggende forslag.

Med hensyn til tilslutningen fra udvalget for forretningsordenen, som altså skal foreligge, hvis denne regel, hvordan den nu end bliver udformet, skal følges, vil jeg gerne understrege, at det ville være tiltalende, i hvert fald for de små partier, som ikke er repræsenteret i dette udvalg, om en sådan undtagelsesregel kun blev praktiseret, når det var på grund af den alleryderste nødvendighed, at man ikke overholdt fristerne.

Liberal centrum vil med velvilje se på en forhandling, som kan føre frem til en både smidig og dog fast ordning med hensyn til dette problem.

Socialministeren (Bundvad): Jeg tager ordet, fordi den sag, der konkret har givet anledning til, at venstre har stillet forslaget, for mig synes at stå lidt uklart i diskussionen her.

Forholdet er det, at venstre fremsatte forslag til folketingsbeslutning om forhøjelse af dagpengene efter samme retningslinjer, som regeringen havde bebudet i sin åbningstale. Det forudsattes i venstres forslag, at da arbejdsgiverne og arbejderne skal betale en del af pengene, skulle der optages forhandlinger med dem, og det opfordrede man socialministeren til. Man føjede til i bemærkningerne, at det ikke kunne være rimeligt, at fremsættelsen af et sådant forslag ventede til umiddelbart efter, at arbejdsmarkedets parter eventuelt havde afsluttet nye overenskomster — det vil altså sige både forhandling og forhandling på et så tidligt tidspunkt, at det indgik i de faglige overvejelser.

Men når man forhandler med parter, må

forudsætningen da være, at man ikke handler videre, før man har fået svar, og som jeg tidligere har oplyst, forhandlede vi, som venstre havde ønsket det, men på et tidligere tidspunkt, idet jeg begyndte den 5. oktober med fremsættelse af forslag til parterne. Så har der været aflyst forhandlinger den 31. oktober og 8. november, men jeg har forhandlet den 15. december og den 10. januar 1967. Den 14. januar kommer så venstres forslag. Jeg har forhandlet videre den 16. februar og den 27. februar, og først den 1. marts fik jeg svar fra parterne. Det vil altså sige, at det ikke har været mig muligt at svare på venstres forslag før efter den 1. marts. Jeg synes, jeg konkret måtte give denne oplysning.

Jeg må endvidere give den oplysning, at da jeg selv synes, det trak for længe ud, gik jeg til hr. Poul Hartling og sagde, at jeg beklagede, men jeg havde ikke fået svar fra de to parter. Dagen efter svarede hr. Poul Hartling, at han loyalt havde refereret mine oplysninger i sin gruppe, men at gruppen var utilfreds dermed. Jeg kunne kun dertil svare, at jeg endnu ikke havde fået det svar, som forudsatte, at jeg kunne tage en behandling. Jeg mener derfor, at som situationen er, ville jeg formodentlig falde ind under den bestemmelse, som venstre nu foreslår om, at man kan dispensere fra ti dages reglen.

Bomholt: For at min tavshed ikke skal misforstås: jeg har ikke været udsat for regeringspression. Visse uoverensstemmelser kan opstå, men de har altid i deres forløb været præget af saglig argumentation; det var tilfældet i Knud Kristensens tid, i Hedtofts tid og i den nuværende regerings tid. Fortrolige orienteringer, ikke mindst i Knud Kristensens tid, er aldrig bragt videre af mig.

Poul Hartling: Jeg må beklage, at den højtærede formand har opfattet eller givet udtryk for, at der i denne debat var noget personligt fornærmende, og brugt udtrykket „ærerørige udtalelser“. Jeg vil gerne sige, at det ærede medlem hr. Peter Larsen i debatten den 7. marts sagde — Folketingstidende 1966-67, sp. 2358:

„Jeg har ikke med dette villet rette nogen mistillid eller kritik mod folketingets formand, og er det blevet opfattet

[Poul Hartling.]

på den måde, så er det altså en misforståelse."

Jeg gentager, at jeg har heller ikke ønsket på noget punkt at rette noget angreb, end-sige noget ærerørigt angreb, imod formanden. Jeg kunne måske næsten føje til med et smil, at dette jo har givet anledning til så mange venlige ord til formanden, at jeg næsten synes, formanden må være taknemlig for, at vi har givet ham denne anledning.

Må jeg sige nogle bemærkninger til det, som er blevet sagt. Den højtærede formand sagde, at der i Fyns Tidende stod: „hvis man havde henvendt sig til venstre...“, og han forstod, at det havde socialministeren gjort. Jeg kan ganske bekræfte, hvad den højtærede minister sagde nu; jeg fik en henvendelse om, at han ikke var beredt til at tage forslaget endnu, og dagen efter gik jeg til ham og sagde, at det kunne vi ikke godtage i vores gruppe, vi måtte ønske forslaget fremmet; men ministeren var stadig ikke beredt.

Den højtærede formand sagde, at venstres repræsentant i præsidiet, første næstformand, det ærede medlem hr. From, kunne have fremført sagen. Jeg må minde om, at jeg fremførte sagen i udvalget for forretningsordenen den 16. februar, og at formanden sagde, at den sag ville han se på; jeg forstod, at den var taget ind i overvejelserne.

Der blev videre sagt, at man måtte have en smidig ordning; man kunne ikke have, at mange private forslag eventuelt blokerede arbejdsplanen. I så fald ville der være god anledning til at opnå denne smidighed i forretningsordenen, men vi har vist sjældent været ude for, at der var nogen chance for blokering med private forslag, og jeg tror heller ikke, det vil kunne opstå. Jeg gør opmærksom på, at vi i de samme dage her, lige efter at vi var kommet i gang i januar, i et partiformandsmøde bl. a. drøftede, at der var så tynd en arbejdsplan herinde, og at man ville henstille til udvalgsformændene at få arbejdet fremmet, så vi kunne få nogle flere andenbehandlinger, for vi havde ligesom ikke arbejdsstof nok. Det bekræftede også, at der da var så meget mere grund til at tage vort forslag frem.

Så blev det sagt, at det måtte være i forslagsstillernes interesse at afvente regeringens svar, og at regeringen måtte have tid til at svare, og det var også bedre. Jeg forstod på det ærede medlem hr. Poul Dam, at det var en argumentation, der gjorde indtryk på ham. Må jeg derom sige to ting. For det første må der være en vis lighed. Det er jo gang på gang sådan, at oppositionen må tage stilling til forslag med timers varsel eller efter dagsorden gang på gang med dages varsel, og vi har endda ikke hele det ministerielle apparat til rådighed. Derfor måtte man kunne tænke sig, at en minister med et ministerielt embedsmandsapparat til rådighed kunne tage stilling til et forslag i hvert fald med 10 mødedages varsel. Jeg synes ikke, der kan være noget for stramt i dette, og jeg synes, det giver en lighed, som vi må lægge vægt på.

Det andet, jeg vil svare, er, at det er ganske rigtigt, at ministeren kunne mangle nogle oplysninger og var i forhandling, men det forekommer mig alligevel, at man udmærket kunne have taget forslaget til første behandling. Der står udtrykkelig i forretningsordenens § 11, at første behandling skal gå ind på det principielle og ikke på enkeltheder. Der havde så været god anledning til at behandle det i udvalget; formanden nævnte jo også, at der i udvalget ville blive anledning til at drøfte det, for det var et stort problem, det ville tage hele forsommeren at komme fornuftigt igennem. Hvorfor skulle første behandling så udsættes? Her tror jeg at der foruden den forklaring, som socialministeren gav, og som jeg godtager, også ligger den forklaring bagved, som den højtærede formand faktisk afslørede, idet han sagde, at socialministeren helst ville have det behandlet fredag den 10. marts, altså sammen med regeringens eget lovforslag, men at formanden loyalt mod venstre sagde, at venstre skulle have den prioritet, at venstres forslag behandlede den 7. marts og regeringens først den 10.

Der lå nemlig også det i det, at regeringens lovforslag først skulle fremsættes, før venstres kunne behandles, og det er det, vi i vor gruppe har følt var lidt af en forskelsbehandling.

Jeg takker for de bemærkninger, der

[Poul Hartling.]

kom fra ordførerne. Jeg er enig med det ærede medlem hr. Poul Møller i, at det må være vigtigt, at vi værner om tingets anseelse.

Det ærede medlem hr. Poul Dam forstod ikke rigtig dette her; han mente, at regeringens forslag måtte have forrang. Jeg siger ligesom det ærede medlem hr. Hilmar Baunsgaard, at det var da morsomt at se hr. Poul Dam i den rolle. Da vort forslag om sygeforsikring var til første behandling, da sagde hans partifælle hr. Skræppenborg-Nielsen, at han godt forstod vor utilfredshed med, at forslaget var blevet henlagt så længe. Der måtte gælde samme regler for alle partier her i folketinget, og det var usagligt, at det havde ligget i 6 uger uden at være blevet behandlet. Jeg stiller mig ikke bag ordvalget i disse udtalelser, jeg siger bare: sådan sagde hr. Skræppenborg-Nielsen. Men jeg indrømmer, at det var den 7. marts, og der er jo sket noget siden.

Jeg takker den radikale ordfører og liberalt centrums ordfører og vil sige til sidst, at det ikke forekommer mig, at den foreslåede regel er særlig stiv. Den er da ikke nær så stiv som de regler, vi har for spørgsmål eller forespørgsler; der er jo bestemte regler for, hvor hurtigt et spørgsmål og en forespørgsel skal frem. Man må også i forretningsordensudvalget kunne finde en regel for dette her. Vi skal ikke kives om det ene eller det andet antal dage; jeg går gerne ind på liberalt centrums tanke om, at det kan være et andet dagetal, hvis det føles praktisk. Men jeg synes, det må være rigtigt, at folketinget skaffer sig dette værn, og jeg takker for den forholdsvis milde luft, der har været om tanken om at indføre den slags regler.

Poul Sørensen: Også jeg blev noget forundret over ministerens stilling til forslaget, altså den principielle. Ministre må da ikke tro, at de skal gennemarbejde hele sagen og komme til folketinget ved en

førstebehandling og klare den op — også andre talere har været inde på det. Det må selvfølgelig være sådan, at ministre overholder de spilleregler, som vi én gang har vedtaget her i tinget.

Når vi nu er tvunget til at diskutere denne sag, vil jeg komme med et hjertesuk, og det er, at vi nu over for offentligheden har forsøgt at modernisere arbejdet og føre forhandlinger her, som kan være klare og let tilgængelige derved, at partiernes ordførere pålægger sig ved første behandling en tale-tid på 10 minutter; her kan man kun få lejlighed til at fremføre de rent principielle ting. Men vi ved jo fra adskillige forhandlinger, at ministrene er ved at slå denne regel i stykker. De stiller her med store taler, som går i dybden på en sådan måde, at ordførerne af ministrene tvinges til at bryde den regel og aftale, vi har. Jeg har rejst spørgsmålet tidligere i forretningsordensudvalget, uden at det har hjulpet en tøddel. Vi ved jo, at den måde, ministre i forhold til folketinget ofte optræder på, er uheldig. Man skulle næsten tro, at det somme tider var en diskussionsklub, hvor ministeren absolut skulle have det sidste ord. Jeg skal vel vogte mig for at nævne navne, for så vil det blive opfattet som personlig forfølgelse af undervisningsministeren, og det er det ikke. Men hvis ikke ministrene efterhånden forstår det, så må vi i folketingets forhandlinger — og dem har vi herredømme over — gribe ind og sætte en meget snævrere taletid for ministre; ellers får vi ikke den forhandlingsform, som offentligheden har krav på. Dette har jeg gerne villet sige. Jeg havde håbet, at man kunne komme igenem forhandlingerne i forretningsordensudvalget uden at sige det her, men nu er sagen fremme, og derfor må det siges, at ministres rette optræden og medvirken i folketingssalen er en nødvendighed for, at arbejdet kan afvikles. Folketinget må nu efter min mening tage op til overvejelse, om vi ikke skal give snævrere regler for ministre, hvis de ikke selv kan finde ud af det. Det skal altså være sagt klart fra min

[Poul Sørensen.]

side, at jeg ikke kan anerkende den form, at ministre skal kunne sidde i ugevis og overveje disse ting i ministeriet. Jeg spørger f. eks. socialministeren: skal vi, hvis vi fremsætter et socialt forslag, så afvente socialkommissionens overvejelser og endelige stillingtagen? Det skal vi selvfølgelig ikke, derfor må folketingets arbejdsform tilrettelægges på en sådan måde, at det er folketinget, der bestemmer, hvordan det skal gå, og vi må henstille og anmode ministrene om ikke at sinke vort arbejde, således som man ofte har lagt op til.

Jeg har også en bemærkning til hr. Poul Dam: det går hurtigt, hvad kan der ikke blive ud af det? Vi hørte hr. Aksel Larsen i går og hr. Poul Dam i dag, så det bliver en interessant tid, vi går i møde. Vi vil sidde og lytte rundt omkring i salen, kan jeg sige til hr. Poul Dam og andre SFere, og vi skal også nok komme med vore småbemærkninger fremefter, efterhånden som forbrødringen skrider frem.

Poul Dam: Jeg blev ganske forskrækket, da hr. Poul Sørensen just sagde, at han i den kommende tid ville sidde og lytte; men jeg blev jo trøstet bagefter ved at få at vide, at han dog også ville sige noget en gang imellem. Jeg håber også, det på mange måder bliver en interessant tid, vi går i møde.

Men man misforstår min situation i denne sag, hvis man tror, at det, jeg sagde, er noget, jeg har fundet ud af siden i går eller siden for et par dage siden. Jeg mener, at det er i overensstemmelse med det parlamentariske system, at regeringen som leder af lovgivningsarbejdet har en særlig placering også i dette ting. De private forslag, der bliver fremsat — og jeg synes jo nok, at vi fra vor side ikke har holdt os tilbage med at stille forslag; vi ved lidt om, hvordan vilkårene for disse private forslag er ... (*Poul Møller:* I trækker dem jo tilbage igen!). Vi trækker enkelte af dem tilbage igen, når vi opdager, at det ikke var nødvendigt at fastholde dem. Vi har dog i hvert fald prøvet at fremsætte dem, og vi synes ikke altid, at forslagsmængden fra anden side er så forfærdelig overvældende; men det har måske mange forklaringer. Vi mener, at de private forslag, som er naturlige oplæg til diskussion og til at sætte nogle nye ting i gang, på mange

måder og i mange tilfælde bedre kan vente end visse af regeringsforslagene.

Jeg har i anledning af dette forslag prøvet at gennemgå, hvor lang tid der er gået mellem fremsættelsen af forslag og første behandling i den forløbne del af samlingen. Der er, bortset fra den første tid, hvor vi på grund af valget havde en vældig hurtig behandling af en række regeringsforslag, gået temmelig lang tid i mange tilfælde, også mellem fremsættelsen af regeringens forslag og deres første behandling. Jeg mener, at vi stadig har liggende en del forslag — vi har i hvert fald tidligere haft en del — der har ligget en måneds tid uden at være kommet til første behandling. Det må være arbejdets pres, som bestemmer over dette, og jeg mener, at det er forkert at lave regler, der giver private lovforslag en bedre stilling end regeringsforslag, for det ville det under visse omstændigheder kunne resultere i.

Men for øvrigt vil jeg gerne sige, at jeg tror, det er vigtigt, at vi til stadighed diskuterer folketingets arbejdsform. Noget af det, hr. Poul Sørensen her sagde, vil jeg være helt enig i. Mange af de debatter, vi fører, bliver ødelagt af den ene eller den anden grund og er i meget høj grad skindebatter, som vi godt kunne have undværet. Jeg tror, det er nødvendigt, at vi til stadighed tænker på, om vi kan gå bort fra de døde traditioner og få mere levende og centrale debatter.

Så vil jeg for øvrigt gerne indrømme, at tingene forandrer sig, og man glemmer, at de forandrer sig; jeg havde faktisk glemt, hvor længe siden det er, hr. Hilmar Baunsgaard var minister.

Hilmar Baunsgaard: Må jeg sige til det ærede medlem hr. Poul Dam, at jeg skal lade hans sidste bemærkning ligge, idet jeg forstår, at det ærede medlem ikke har forudsætninger for at fatte, at andre mennesker har samme syn på parlamentets arbejdsform, hvad enten de sidder på ministerbænke eller på oppositionsbænke.

Men der er en meget væsentlig ting, som jeg synes det ærede medlem tager fejl i. Man kan ikke fastsætte en forretningsorden, sådan som det ærede medlem antydede det i sit første indlæg, der ligefrem skulle give regeringsforslag fortrinsstilling; man må principielt holde for ligestilling mellem rege-

[Hilmar Baunsgaard.]

ringen og alle partier. At det i praksis vil gå sådan, at regeringen vil blive ledende i lovgivningsarbejdet frem til forslagernes forelæggelse på tinge, siger sig selv. Men i selve tingets forretningsorden er det meget væsentligt at opretholde den principielle ligestilling.

Så må jeg måske — jeg håber, formanden tillader mig det — komme med en kommentar i anledning af den bemærkning, hr. Poul Dam gjorde om, at man trak et forslag tilbage, når det ikke var nødvendigt at opretholde det. Af hensyn til offentligheden synes jeg, det ville have været meget interessant at understrege, at det var et forslag, der drejede sig om ekspropriation af jord under helt andre former, end vi hidtil har kendt. Derfor er det en meget interessant udtalelse, at begrundelsen for, at man trak det tilbage, var, at det nu ikke var nødvendigt at opretholde det; så vil også jeg følge interesseret med i fremtidens handlinger og bemærkninger fra de to flertalspartier.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Thestrup): Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udvalget for forretningsordenen. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om boligbyggeri.

(Lovforslaget (nr. 118) findes i tillæg A. sp. 2383, fremsættelsen i tidenden sp. 1965).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Axel Ivan Pedersen: Det fremsatte forslag til lov om boligbyggeri er ikke alene en konsekvens af boligforliget, men tillige fremsat som følge af en revisionsbestemmelse i den i 1965 vedtagne lov. Af disse to årsager

må, for så vidt indholdet angår, den førstnævnte være den væsentligste, idet to af boligforligets aftaler, gennemførelsen af boligsikringsordningen, rentesikringen og oprettelsen af det sociale byggeris landsbyggefond på afgørende vis kræver ændringer i den hidtil gældende lovgivning på boligbyggeriets område. Jeg er tilfreds med, at boligministeren ved indarbejdelsen af de nødvendige ændringer har benyttet sig af den fremgangsmåde, at han har fremsat et forslag til en helt ny lov, der dels indeholder den lovgivning for dette område, som efter boligforliget er vedtaget, dels indeholder de yderligere konsekvensændringer, der flyder heraf. Det fremsatte lovforslag skulle derfor ikke give anledning til den store debat. Jeg har i øvrigt indtrykket af, at boligspørgsmålene ikke nu længere påkalder den store interesse i befolkningen, og jeg skal for mit vedkommende gerne bidrage til, at vi ikke oven på gårsdagens anstrengelser skal optage mer af folketingets kostbare tid end højest nødvendigt, så meget desto mindre som vi i socialdemokratiet kan tilslutte os de principielle synspunkter, der er grundlaget for lovforslaget, men nok ønsker at se nærmere på visse enkeltheder i boligudvalget.

På denne baggrund skal jeg nøjes med at pege på nogle af de nydannelser, der findes i lovforslaget. Under indtrykket af de bestræbelser, der udfoldes for at skabe en rummelig familiebolig, er arealgrænsen på 110 m² hævet til 130 m², og under indtryk af nødvendigheden af gennemrationalisering af byggeriet for at nå frem til de lavest mulige byggeomkostninger vil der blive taget et særligt hensyn hertil. Dette indebærer dog ikke, at traditionelle byggemetoder udelukkes; blot må man også på dette område søge at fremme produktivitetsforøgende metoder. Spørgsmålet om beboerindskuddets størrelse har været stærkt fremme i de senere års debatter, og de stigende byggeomkostninger i forbindelse med den i sin tid vedtagne overgang fra netto- til bruttoprincip ved beregningen af beboerindskud har — foruden at volde visse vanskeligheder med hensyn til beregningen af disse indskuds størrelse — forøget dem væsentligt, og ministeren har derfor foreslået at vende tilbage til det gamle nettoprincip, et forslag, der må hilses med tilfredshed, da det betyder